

SORSKÉRDÉSEK

Sinka István, a balladás Fekete Bojtár¹

Sinka István a partiumi szilaj pásztorok szószólója, a bihari és a békési szegényparasztság hányattott sorsú népi énekese, a ma is korszerű látomásos, szürrealisztikus költészet világirodalmi rangú magyar klasszikusa gyötrelmes betegség és hosszú, méltánytalan mellőztetés után, negyven_esztendővel ez-előtt: 1969. június 17-én hunyt el.

Költői indulásától a vele rokon sorsú, népből jött írók, művészek rokonszenvére, barátságára számíthat *Boda* Gábor szobrászművésztől *Muhoray* Mihály festőművészen át *Szabó* Pálig és *Veres* Péterig. Olvasói között nagy számban találunk első generációs értelmiségieket, népi kollégistákat, földműveseket és iparosokat, továbbá a klasszikus középosztály szociálisan érzékeny, nemzeti közösségben gondolkodó tagjait. A költő halála óta eltelt három évtized megmutatta, hogy Sinka István írásművésze-te egyetemes, embersége és magyarsága, kincses irodalmi hagyatéka nem egyik vagy másik rétegé, hanem a nemzeté, a tizenötmilliós közösség megbecsülendő, időtálló értéke. A nagyvilág, a világirodalom is gazdagodna, ha a Fekete Bojtár balladáit és siratóit, látomásos verseit, dalait és versepikái műveit méltóképpen tudnák világnyelvekre is fordítani. A pásztorköltő; 1990. március 15-én posztumusz Kosuth-díjat kapott az összeomló rendszer leköszönő kormányától. Most a szabad, polgári Magyarországon mondatik ki:

Sinka István költészetének, írói munkásságának minden értéke a *Magyar Örökség* része.

Sinka István, a Partium és a Sárrett nagy költője 1897. szeptember 24-én született az egykori hajdúvárosban, Arany János Nagyszalontáján. Ősei, ameddig csak a családi emlékezet visszatekinthet, szilaj-pásztorok, de akad köztük szegényparaszt, sőt kurtanemes is. A gyermek Sinka bár él tanuló, mégis a félárvaság, a nélkülözés, a bihari muszáj úgy kívánja, hogy a négy elemi elvégzését követően cseléd-könyvet váltson és bojtárnak álljon. Rábén a dohánykertész lányok nevezik el Fekete Bojtárnak a fekete szűrös pásztorfiút. A bihari és a békési pusztákon, pászortársai között ismeri meg a néphagyomány archaikus rétegeinek mesés értékeit, a régi magyar nyelv továbbélő, szép, veretes, ritka szavait itt csodálkozik rá a hiedelemvilágra, a régmúlt idők népi dallamaira és a balladakincse. Az önmivelés emberpróbáló küzdelmei árán, autodidakta módon érik költővé, íróvá, akár a többi östehetség. Mindent előlvas, amihez csak hozzájuthat, de legtöbbet Jézus, Petőfi és Tolsztoj tanár uraktól tanul.

Első verseskötete, a *Himnuszok Kelet kapujában* 1933 decemberében a szeghalmi *Református Péter András* Reálgimnázium kiadásában lát napvilágot, *Féja* Géza előszavával. Negyvenhat himnikus számyalású, tündökletes verset tartalmaz. A kritikusok sokallják a fényt, a bíbor, ezüst és arany ragyogást. Nem tudják, hogy a költő pászortársai korai hullását, pusztulását kívánta túlragyogni. Ekkor Vésztőn él feleségével, *Papp* Piroskával és három gyermekükkel, Jánossal, Ferencel és Zoltánnal. Piroskát 1935-ben elviszi a szíve.

Sinka István második verseskötetének közre adására a trianoni Magyarországon nem akad kiadó, így 1935-ben, *Féja* Géza közvetítésével a felvidéki *Kazinczy Szövetkezet* jelenteti meg a költő kisépőszát, a *Pásztoréneket*, amelyben már a pásztorok és szegényparaszток világáról vall, nagy művészi erővel, imbolygó ritmusú, sajátos sinkai szabadversben. Széchenyi magyarságféltő, nemzetépítő gondolatai találnak visszhangra, amikor 1935 őszén három szegénylegény: *Sinka* István, *Szabó* Pál és *Barsi* Dénes Komádiában megalapítja a *Kelet Népet*, a népi írók folyóiratát. A Fekete Bojtár ennél a lapnál érikjelentős költővé.

1939-ben *Püski* Sándor *Magyar Élet Könyvkiadója* adja közre a pásztorköltő első gyűjteményes kötetét, a *Vádat*, a himnuszos korszak után alkotott Sinka-versek tárát. Híres énekei jobbára szabad-

¹ Elhangzott a Magyar Örökség-díj ünnepélyes átadásakor az ELTE Jogtudományi Karának dísztermében, 2000. június 24-én.

versszerűek, de a régi magyar irodalom tagoló versei is rokoníthatók. Feltűnik a dal forma, jó példa erre az Erdélyi Józsefnek ajánlott *Szállnak a vadlibák*, majd ebben a kötetben nyomon követhető a sajátos sinkái ballada kialakulása. Itt olvasható a költő legszebb, leghíresebb balladája, az *Anyám balladát táncol*. A látomásos versekben a bibliai élmény tragikus magyarságszemlélettel ötvöződik, angyallal vagy a sorssal küzd népéért a mitológikus, szürrealisztikus látású szerző (*Magyar jelenés, Míg a juhaim aludtak*). A testi szerelem remekbe sikertült pajkos versei sem hiányoznak a könyvből (*Bődi Mariska, Virághomlás*).

A *Magyar Életnél a Vádat* újabb Sinka-kötetek követik: a költő földi pokoljárásának könyve, a *Fekete bojtár vallomásai*, a *Harmincnegyzet* balladákkal rokon vagy éppen népmesékre emlékeztető elbeszélései, a reprezentatív kiállítású *Balladaskönyv* Muhoray Mihály illusztrációival, és a *Hontalanok útján* az újabb versekkel. Az utóbbiban Sinka egyre tudatosabban vállalja a népköltészet hagyományát, az általa korábban ritkán használt dalfórmát. Legtöbb balladája ebben a kötetben olvasható. Betyárok, igazságkereső szegénylegények, elesett katonák, megesett leányok, bábák, javasasszonyok, akasztott emberek, lázadó eselések és némán tűrő nincstelének a balladák tragikus hősei. A vándló versek, a lázadó énekek megritkulnak, a balladák, a siratók és a gyászdalok szomorúsága lengi körül a kötetet. *Chagall* festményének égi szekerezőit méltán ismeri a művelt világ. Sinka balladájában valami hasonló történik, amikor rongyos kis Péteres Áron utas a Göncöl szekerén. Találkozik-e a tudatunkban Sinka és Chagall?

1944-ben a *Kadocsa, merre vagy?*, az eszmei és művészi szempontból egyaránt kifogástalan kisregény zárja a negyvenes években megjelent Sinka-kötetek sorát. A költő az említett önéletrajzi fogantatású kisregénye megjelenésekor Csömörön gazdálkodik, a *Magyar Irodalompartoló Társaságtól* kapott szerény földcsékjén. 1945-ben Törökbalinton kap csere ingatlant, itt élt 1949-ig. 1945-46-ban elsősorban a *Független Kisgazdapárt* és a *Magyar Paraszt szövetség*, 1947-től már inkább a *Nemzeti Parasztpárt* vállalja és segíti Sinkát. A *Független Ijúságban*, a *Magyar Parasztléletben*, az *Igazságban*, a *Békésben*, a *Paraszt Ijúságban*, a *Szabad Szóban* és az *Illyés Gyula szerkesztette Válaszban* kötetnyi verse gyönyörködteti az olvasót. E korszak végén utoljára 1949 júliusában publikál, majd megkezdődik „hallgatásának” nehéz, küzdelmes, mégis termékeny időszaka.

Az ötvenes évek első felében számos tragikus hangvételű, új verset ír, melyekben pontosan, torzítástól mentesen tükröződik a kolhozokba terelt parasztság és a szabadságától megfosztott nemzet kálváriája. Két, nagy terjedelmű versepikái munkája: a *Mesterek uccája* és a *Szigetek könyve* első változatán dolgozik. 1954-ben, *Nagy Imre* első miniszterelnöksége idején visszatérhetne a magyar irodalomba, de a megalázott nép és a maga sérelmeire hivatkozva visszautasítja a felkínált lehetőséget.

1956. október 31-én a Városligetben, a Vajdahunyad vára udvarán részt vesz a *Nemzeti Parasztpárt (Petőfi Párt)* újjraalakuló közgyűlésén. *Illyés Gyula* javaslatára beválasztják a *Petőfi Párt Szellemi Irányító Testületébe*. 1956. november 2-án a *Magyar Írók Szövetsége* rendkívüli közgyűlésén beválasztják a szakmai szervezet forradalmi bizottságába. *Ellopott szívárvány, Száz ezer udvar és Údv néked ifjúság* című verseivel támogatja a felkelt népet, a forradalmat. Novemberben, a kívülről ránk hozott véres fordulatot követően elsírhatja a korán megöletett szabadságot, gyászolja az elesetteket és a vértanúkat.

1957-ben elválik második feleségétől, majd házasságot köt *Szin Magdával*, „Énával”, a kései szerelmes versek, az Éna-dalok ihletőjével. 1957 őszétől az újságok, irodalmi folyóiratok több-kevesebb rendszerességgel közlik Sinka István új verseit, prózai írásait. *Aczél* György művelődéspolitikája amolyan tessék-lássék félnyilvánosságra kárhozza a művészi törekvéseiben megújuló költőt. 1961-től úgy három-négyévenként megjelenhet a *Fekete Bojtártól* egy-egy karesú kötet, alacsony példányszámokban. Az első három közreadását még megéri a szerző (*Eltűnik a hóri domb, Végy karodra idő* és *Mesterek uccája*). Ha életműve megjelentetésének esélyei felől érdeklődik az illetékes politikusnál, cinikus választ kap: nincs papír. Fő műve, a Tiszántúl Kalevalájának szánt *Szigetek könyve* már halála után lát napvilágot a *Magvető Kiadónál*. A közel teljes életművet a kilencvenes években a *Püski Kiadó* jelenteti meg. A *Fekete Bojtár* a belső száműzetés keserves, nagy útjairól hazatért. A róla szóló írásokat és levelezésének javát a *Nap Kiadó* gondozta *Sinka-életrajz* tartalmazza. A végre megismerhető gazdag életmű tükrében ma már vitathatatlan, hogy Sinka István munkásságának minden értéke a Magyar Örökség része.

Medvigy Endre